

JÓNÁS PÁL

A MAGYAR KÖZGAZDASÁG FURCSASÁGAI

JÖVEDELEMADÓ ÉS MUNKANÉLKULISÉG

Január elsejével Magyarország elsőként vezette be a kommunista országok között a jövedelemadót. Az ország lakossága 1988-ban fontos állomáshoz érkezett: megismeri az alacsony abesszíniai béreknek és a magas svéd jövedelemadóknak egy furcsa keverékét.

A második nagy újítás, ahogy azt Kupa Mihály, a pénzügyminisztérium titkárságának egyik vezetője kijelentette, az lesz, hogy az új évben a veszteséges vállalatok felszámolásának következtében mintegy 200 000 dolgozó kerül átképzésre vagy... ki az utcára. Ennyien hagytuk el az országot 1956-ban. De ezzel a folyamat még nem fejeződik be. A magyar adminisztráció óriási; minisztériumok, állami és városi hivatalok tömöttek, gyakran olyanok vannak vezető állásokban akikre semmi vagy csak nagyon kevés szükség van. Összevonások, racionalizálások sok kiadást takaríthatnának meg. Ezzel a programmal is elsőként vagyunk a szovjet-blokk államai között.

Vizsgáljuk meg miért van szükség ezekre a drámai intézkedésekre és mi lesz a várható hatásuk.

* * *

Milyen lesz a jövedelemadó? A magyar munkavállalók átlagos fizetését 1630 dollárra becsülik s az új rendelkezések szerint ebből 8 százalékot kell majd jövedelemadóként befizetni az állam kincstárába. Persze lesznek különböző adólevonások, de az első két gyerek után nem lesz kevesebb az adó. Egy további nyolc százalékra teszik a mindenképp egyformán érintő, de főleg a szegényeket sújtó fogyasztási adót.

Ugyancsak az adóalapba kerül a második és harmadik állásban keresett jövedelem, amely eddig mentes volt minden teherrel. Ez a levonás a keresők lakosságának kb. egyötödét érinti. A jövedelemadó a legfelsőbb kategóriában 60% lesz. Ilyen magas jövedelemadó csak Svédországban található, ahol noha a termelőeszközöket magánkézben hagyták, egy jóléti állam fenntartása érdekében állami tulajdonba vették a jövedelmeket. A komoly bevételüket Magyarországon többek között írók, művészek, sportemberek és maszekok kapják. Érdekesebb, hogy a magyar írók valahogy civilizálatlanok, kultúraellenesnek tartják azt, hogy ők is fizessenek adót. Ezt a gondolatot fejtegette ki a komoly jövedelmű Boldizsár Iván parlamenti beszédében.

* * *

A szocialista országok felesleges munkaerőt eddig nem bocsátottak el még akkor sem, amikor nem volt rájuk szükség. „A szocialista gazdaság egyik történelmi jelentőségű vívmánya” — tanítják a szemináriumokban — „a teljes foglalkoztatottság.” A számlát ennek az illúzióknak a kikényszerítéséért a dolgozók fizetik. De elképzelhető, hogy most talán lesz valami változás.

Magyarország munkaereje 4,9 millió. Feltételezésünk szerint a munkavállalók legalább 10%-a rejtett munkanélküli és ezen azt értjük, hogy jobb szervezéssel és eredményes munkával félmillióval kevesebb munkás tudná az év nemzeti jövedelmét megtermelni. Ha az ország komolyan veszi a racionalizálást úgy a jövő évben félmillió igazi munkanélkülivel kell számolnunk, — ha nincsen tőke és terv új és valóban produktív beruházásokra.

A gazdasági előjelzések az új évre komorak. A vállalatoknak, a kormányzati rendelkezések szerint, a dolgozókat kárpótolni kell a jövedelemadóra fizetett összeggel és így január elsejével a bérek mintegy nyolc százalékkal fognak emelkedni. Azonban, amint azt jól tudjuk, a béremelést a vállalatok azonnal áthárítják a fogyasztókra. A megélhetési költségek emelkedése felnyomja az árszínvonalat s ez pedig leszállítja a felemelt nominálbérek értékét. Ugyan mi értelme van ennek a játéknak? Ugyanakkor, ha az ország komolyan veszi a külföldi adósság visszafizetését, úgy beszélhetünk egy várható magyar gazdasági válságról.

Sajnos arra a következtetésre kell jutnunk, hogy a bevezetésre kerülő reformok minden ellenállás ellenére szükségesek és ezek keserű következményei elkerülhetetlenek. A vetés beérett s most kell fizetnie az országnak a korábbi évtizedek expanziós terveiért, a kielégíthetetlen importigényért, a beruházási éhségért, az ország szakembereinek elpocséklásáért, nem beszélve a hivatalok irracionális, kompli-

packázásairól. Most nézheti a Grósz-kormány a számlát. Vajon megértik-e végre a kommunista vezetők, hogy komoly dolog a pénzügyi kudarc? Megértik-e, hogy minden rendszerben, tekintet nélkül az ideológiára, van valami, amit kockáztatnak neveznek? Megértik-e, hogy a szovjet-típusú gazdaságban is szükség van a munkások hatékony, okos munkájára és a vállalati vezetők önálló gondolkodására? Elképzelhető, hogy az ország bolsevik vezetői még mindig hisznek az utópiában hogy a Párt minden kérdést meg tud oldani, a hűségesen követi a marxizmus—leninizmus tanításait?

Medgyessi Péter pénzügyminiszter parlamenti beszédében hangsúlyozta, hogy az új rendelkezések nem hoznak új jövedelmeket, csupán azt teszik lehetővé, hogy a kormányzat megállapíthassa, melyek a sikeres és melyek a veszteséges vállalatok.

Ugyan miért nem lehetett ezt eddig kiértékelni?

A nyugati vállalatok könyvelési rendszerében annak megállapítása, hogy vajon egy vállalat nyereséggel vagy veszteséggel dolgozik, gyerekjáték. Az üzem a termelését a piacon pénzért értékesíti és kiadásait kizárólag vagy főként ezekből a bevételekből fedezi. A szocialista országokban azonban a nomenklatura, az adminisztrátorok felső rétege különböző érdekeket képviselve megváltoztatja a piaci ár, bér, nyereség arányait és az üzemekbe való különböző beavatkozások miatt képtelenség kiértékelni, hogy a vállalatok nyereségesek-e vagy ráfizetések.

Ez az oka annak, hogy a kommunista államokban az igazgatók kapcsolatai sokkal fontosabbak mint a vállalataik eredményei. Kedvező elbírálás, eredmények és veszteségek újabb súlyozási rendszere nagy költséggel és kevés bevétellel dolgozó vállalatokat tehet eredményessé. Ez alatt az idő alatt a keményen dolgozó profitábilis üzemeknek fizetnie kell nyereségük 90%-át mint adóterhet, s ezt a kormányzat részben arra használja, hogy szanálja a költségvetési korlátokat figyelembe nem vevő veszteséges vállalatokat. De alapjában sem a nyereség, sem a veszteség nem számít, mert ezek a mutatók csupán számviteli összefüggésben léteznek.

Az ember, ha nem beszél újra és újra magyar dolgozókkal a napi problémákról, könnyen elcsúszhat. Még mi is, nyugatra menekült magyarok, akik általában kritikusan nézzük honunk merev direktívákra alapuló gazdasági életét, gyakran azonosulunk azokkal az európai vagy amerikai barátainkkal, akik kívülről ökölgélik meg a magyar gazdasági valóságot. Ők felületes turista élmények hatására és egyes nyugati újságoknak a magyar reform sikeréről szóló felszínes beszámolóinak alapján leegyszerűsített sztereotípiákat fogadnak el s lassan, harmincegy év után, már mi is ezt tesszük.

Most azonban a Hiltont, Halászbástyát és a Mátyás pincét ábrázoló képeslapok mögül előtűnik a szocialista gazdaságok jellemzője, a lakosság fogyasztási hiányainak intenzitása. A hiányok, amint ezt Kornai Jánostól megtanultuk, hiányokat szünelnek és megjósolhatjuk, hogy a bekövetkező események miatt a legközelebbi hónapokban Magyarországon a kereslet magasan túl fogja szárnyalni a rendelkezésre álló készleteket.

Nem kétséges, ezek a nehézségek és a várható rosszabbodás sajnálatos Magyarországon, amely országot sokan a szovjet Gulág legvidékebb barakkjának tartották, s amely húsz évvel ezelőtt egy liberális gazdasági kísérletbe kezdett, és megtett néhány bizonytalan lépést a piacgazdaság irányába. A költő Eörsi Istvánnak volt igaza, aki a vállveregzőknek azt javasolta, hogy a rosszat nem a rosszabbhoz, hanem a jóhoz kell hasonlítani.

Különböző korlátok azután lefékeztek a reformot és a kommunista vezetők megtorpanak a merev sztálini tervgazdaság felszámolásában. Otthonosan és kellemesen érezték magukat a korlátok között.

Most ezért az egész ország lakosságának kell keményen megfizetnie.

A gráci CHRISTIANA HUNGARIA egyesület 1987. december 18-án du. 4 órakor a „Segítőnévrek” kolostorában tartotta szokásos karácsonyi ünnepélyét.

(Alvó öregasszony a lehúzott roló előtt.) Sokak által irigyelt a magyarországi helyzet, mert a köztudatban elter-

jedt, hogy ott nemcsak jó az élet, de könnyű meg-gazdagodni is.

ÖKONÓMIAI ANZIKSZ

Az 1987-es esztendő a Szovjetunió és szatellit országai számára a gazdasági növekedés üteme lelassulásának, a gazdasági válság rémének esztendeje volt, ami alól Magyarország sem kivétel.

A 80-as évek — különösen 1985—86 — megmutatták, hogy súlyos helyzetben van a magyar gazdaság.

A tervgazdálkodás bevezetése óta szerzett tapasztalatok szerint a központilag megfogalmazott célok csupán részleteikben valósultak meg. Ennek egyik oka, hogy a koncepciók a célok elérését hivatott eszközrendszerrel népgazdasági érdekből kiindulva határozták meg, az egyéni és csoportos érdekeknek mind a mai napig nincs kidolgozott rendszere. Ugyanakkor nem elhanyagolható tényező az sem, hogy mind a politikai, mind a gazdasági vezetés valamennyi szintjét közepes, vagy kifejezetten kis képességű egyének foglalták és foglalják el. Ha a nem is olyan távoli múltra visszatekintünk, azt látjuk, hogy az 1968-ban bevezetett új gazdasági mechanizmus csak nagyon rövid ideig működött sikeresen.

1972-től kezdve azonban a reform ellenzéke megerősödött. A mindenható párt és az állami bürokrácia jelentős hányada, akik hatalmukat és privilégiumaikat féltve elégedetlenkedtek, előbb a reform néhány képviselőjét, majd magát a reformot is megbuktatták. Az élet-színvonal pedig egyre süllyedt, ami arra kényszerítette a hatalomból kirekesztetteket, hogy megpróbáljanak segíteni magukon. Ilyen előzmények után alakult meg 1979 októberében a SZETA, a Szegényeket Támogató Alap és már az év karácsonyán — egyéni gyűjtések eredményeképpen — pénzt tudott osztani az arra rászoruló családoknak. Az ezt követő időszakban sokan követelték a SZETA-tól, hogy azért harcoljon, hogy az állam az adókból többet fordítson szociális célokra. A SZETA azonban nem bonyolódott bele ilyen-nemű politikai csatározásokba, hanem elfogadva a szociálpolitika jelenlegi diszfunkcionális intézményrendszerét, napjainkban is végzi hatékony karitatív munkáját.

Arra a kérdésre, hogy szükség volt-e egyáltalán egy ilyen nem hivatalos szervezet megalapítására, csak egyértelmű igennel lehet

válaszolni. A SZETA létének szükségességét támasztja alá, ha akaratlanul is, az a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) által koordinált (tehát hivatalos) bizottság — melyben részt vettek különböző párt- és tudományos intézmények — és intézetek, valamint minisztériumok — jelentése, mely kiszámította a létminimumot, vagyis azt az összeget, ami feltétlenül szükséges a pusztán létfenntartáshoz, sőt egy úgynevezett „társadalmi minimumot” is, a szerény, de társadalmilag még elfogadható életkörülmények költségeit.

Ezek szerint:

Az egy főre jutó havi személyes rendelkezési jövedelem (Ft):				
	év	aktív háztartásokban	inaktív háztartásokban	összes
társadalmi minimum	1982	2470	2210	2430
	1983	2640	2330	2590
	1984	2850	2550	2800
	1985	3040	2760	2990
létminimum	1982	2010	1840	1990
	1983	2160	1950	2130
	1984	2330	2130	2300
	1985	2490	2320	2460

Érdemes megvizsgálni azt is, hogy ezek a jövedelmek milyen fogyasztást tesznek lehetővé:

	átlagos társadalmi	minimum	létminimum
	havi Ft/fő	havi Ft/fő	havi Ft/fő
élelmiszerre lakásfenntartásra (fűtéssel, világítással együtt)	100	75	1014
minden egyéb	100	60	441
			75
			364
			50
			1252

Mindehhez hozzá kell számítanunk a KSH legutóbbi — 1982-es — jövedelmi felvételét, ami szerint az összlakosság 19%-a a társadalmi minimum szintje alatt, 7,3%-a pedig a létminimum-szint alatt él.

Ezen belül a háromgyermekes családok egynegyede nem érte el a társadalmi minimumot, a négygyermekesek 25%-a pedig a létminimumot sem.

Összességében — a KSH szerint — 780 000 ember él a létminimum alatt.

Az ország mai gondjainak jó része nemcsak a gazdasági, hanem a társadalom egyéb alrendszerei működésének a hiányosságaira vezethető vissza. Ezért a kibontakozás nem várható, ha csupán a gazdaság teljesítőképességét javítják. Az innovációs készség lehetetlen a munka- és bérfelegyenesítés, a munkamorál, a demokratizmus fejlesztése és a szocializmus eltorzult értékrendjének korrigálása nélkül.

Egy diktatórikus rendszer — jelen esetben a magyar —, válság idején is görccsösen ragaszkodik a termelés bővítéséhez ahelyett, hogy az infrastrukturális hálózat bővítésére törekedne, hogy aztán ez a bővülő infrastruktúra hálózat segítse a válság felszívását és az új konjunktúra beindulását.

A gazdasági mutatók viszont világosan hanvatlársról beszélnek. Csúján néhány nélda-

„WÜSTENROT”
TANÁCSADÁS
DÍJTALANUL

- autó-, baleseti és jogügyi biztosításokban
- takarékosági befektetések és adó-leírásokban
- lakás- és telekvásárlási kölcsönök intézésében
- élet- és nyugdíjbiztosításokban

Mag. FÜLÖP LÁSZLÓ
1080 Wien, Blindengasse 7-9
Telefon: 022/476228